

ІННОВАЦІЙНІ ГЕНЕТИЧНІ РЕСУРСИ – АСКАНІЙСЬКІ КРОСБРЕДИ ТА АСКАНІЙСЬКІ ЧОРНОГОЛОВІ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ГАЛУЗІ ВІВЧАРСТВА В УКРАЇНІ У РИНКОВИХ УМОВАХ

П. І. Польська, Г. П. Калащук
ascitsr_priemnaya@ukr.net

Інститут тваринництва степових районів імені М. Ф. Іванова
«Асканія-Нова» - Національний науковий селекційно-генетичний центр з вівчарства
вул. Соборна, 1, смт Асканія-Нова, Чаплинський р-н,
Херсонська обл., 75230, Україна

Викладено результати досліджень, які одержані протягом шести десятиліть, за умов нестабільного рівня годівлі, щодо створення і удосконалення, а також використання в якості поліпшуючого генофонду інтенсивних типів овець з рекордною м'ясною (на рівні імпортованих м'ясних порід), молочною, вовноюю і хутровою продуктивністю та особливо високою племінною цінністю як для промислового схрещування, так і виведення асканійської м'ясо-вовнової породи з кросбредною вовною. Інноваційні інтенсивні типи овець генофондового стада племзаводу «Асканія-Нова» відзначаються видатною акліматизаційною, адаптивною і реабілітаційною здатністю; продуктивним довголіттям при плодючості віцематок 177...181%; статевою та м'ясною скороспілістю; технологічністю, позитивним взаємозв'язком м'ясної, молочної і вовнової продуктивності, а також неперевершеними якісними характеристиками м'яса та еластичної, шовковистої з люстровим блиском кросбредної вовни і хутрових овчин. Імпортовані інтенсивні типи овець не мають аналогів на світовому ринку племінних ресурсів, що обумовлює доцільність, при державній підтримці, формування їх експортного потенціалу та широкого використання для відновлення галузі вівчарства в Україні на вітчизняній інноваційній основі. Закриті мікропопуляції асканійських кросбредів і асканійських чорноголових овець F_{12} - F_{18} (покоління) із високим генетичним різноманіттям (9 ліній та 30 споріднених груп) і досягнутим селекційним плато рекордної комбінова-

ної продуктивності – це генеруюча генетична основа, тобто вершина селекційної піраміди асканійської м'ясо-вовнової породи з кросбредною вовною, яка забезпечує її якісний прогрес та уникнення інбредної депресії.

Ключові слова: вівці, породоутворення, рівень годівлі, інтенсивні типи, продуктивність, генеалогічна структура, репродуктивні якості, продуктивне довголіття, акліматизаційна, адаптивна і реабілітаційна здатність, порода.

THE ASCANIAN CROSSBREDS and ASCANIAN BLACK HEAD SHEEP - ARE the INNOVATIVE GENETIC RESOURCES for the RESTORATION the SHEEP BREEDING INDUSTRY in UKRAINE under the MARKET RELATIONS

P. I. Pol's'ka, H. P. Kalashchuk
ascitsr_priemnaya@ukr.net

Ascania Nova Institute of Animal Breeding in the Steppe Regions
Named after M. F. Ivanov – National Scientific Selection-Genetics
Center for Sheep Breeding
1, Soborna Street, Askania Nova, Chaplynka district,
Kherson region, 75230, Ukraine

The results of the researches for creation and improving the new sheep genotypes, which were obtained over six decades, are presented. The researches were conducted both for the industrial crossbreeding, breeding and for creation of the Ascanian Meat-and-Wool sheep breed with crossbred wool. This work was carried out under the conditions of unstable feeding level while using the especially high breeding value intensive sheep types with the record's meat productivity, at the level of imported meat breeds, so as with the high dairy, wool and fur productivity. The innovative intensive sheep types of the gene pool herd on the pedigree farm "Askania-Nova" are distinguished by their acclimatization, adaptive and rehabilitative ability. They have the productive longevity and the ewes' fertility of 177 ... 181%; also, they have the early sexual and meat maturity, manufacturability, positive relationship between meat, dairy and wool productivity. Also these sheep have unsurpassed meat quality characteristics, fur sheepskins and the elastic, silky with luster sparkle crossbred wool. The Import-substituting intensive

sheep types of Ascanian selection have no analogues in the world market of breeding resources, which causes, with state support, the expediency of forming their export potential, as well as the widespread using for the sheep breeding restoration in Ukraine take up the domestic innovation basis. The closed micro populations of Ascanian crossbreds and Ascanian Black Head sheep F12-F18 (generations) with a high genetic diversity (9 lines and 30 related groups), with the achieved record plateau of record combined productivity, is a genetically engineered base. These animals is the top of the selection pyramid Ascanian Meat-and-Wool breed with crossbred wool, which ensures its qualitative progress, as well as avoiding inbred depression.

Keywords: sheep, breed formation, level of feeding, intensive types, productivity, genealogical structure, reproductive qualities, productive longevity, acclimatization, adaptive and rehabilitative ability; breed.

ИННОВАЦИОННЫЕ ГЕНЕТИЧЕСКИЕ РЕСУРСЫ – АСКАНИЙСКИЕ КРОССБРЕДЫ И АСКАНИЙСКИЕ ЧЕРНОГОЛОВЫЕ ДЛЯ ВОССТАНОВЛЕНИЯ ОТРАСЛИ ОВЦЕВОДСТВА В УКРАИНЕ В РЫНОЧНЫХ УСЛОВИЯХ

П. И. Польская, Г. П. Калашук
ascitsr_priemnaya@ukr.net

Институт животноводства степных районов имени М. Ф. Иванова
«Аскания-Нова» - Национальный научный селекционно-
генетический центр по овцеводству
ул. Соборная, 1, пгт. Аскания-Нова, Чаплинский р-н,
Херсонская обл., 75230, Украина

Изложены результаты исследований, полученные в течение шести десятилетий в условиях нестабильного уровня кормления, по созданию и совершенствованию, а также использованию в качестве улучшающего генофонда интенсивных типов овец с рекордной мясной (на уровне импортных мясных пород), молочной, шерстной и меховой продуктивностью и особенно высокой племенной ценностью как для промышленного скрещивания, так и выведения асканийской мясо-шерстной породы овец с кросс-бредной шерстью. Инновационные интенсивные типы овец ге-

нофондового стада племзавода «Аскания-Нова» отличаются выдающейся акклиматизационной, адаптивной и реабилитационной способностью; продуктивным долголетием при плодовитости овцематок 177...181%; половой и мясной скороспелостью; технологичностью, положительной взаимосвязью мясний, молочной и шерстной продуктивностью, а также непревзойденными качественными характеристиками мяса, эластичной, шелковистой с люстровым блеском кроссбредной шерсти и меховых овчин. Импортозаменяющие интенсивные типы асканийской селекции не имеют аналогов на мировом рынке племенных ресурсов, что обуславливает, при государственной поддержке, целесообразность формирования их экспортного потенциала, а также широкого использования для восстановления овцеводства в Украине на отечественной инновационной основе. Закрытые микропопуляции асканийских кроссбредов и асканийских черноголовых овец F_{12} - F_{18} (поколений) с высоким генетическим разнообразием (9 линий и 30 родственных групп), с достигнутым селекционным плато рекордной комбинированной продуктивности – это генерирующая генетическая основа, то есть вершина селекционной пирамиды асканийской мясо-шерстной породы с кроссбредной шерстью, которая обеспечивает ее качественный прогресс, а также избежание инбредной депрессии..

Ключевые слова: овцы, породообразование, уровень кормления, интенсивные типы, продуктивность, генеалогическая структура, репродуктивные качества, продуктивное долголетие, акклиматизационная, адаптивная и реабилитационная способность, порода.

Вівці – найунікальніші сільськогосподарські тварини, які одночасно продукують високоцінну продукцію для харчування – дієтичне м'ясо і товарне молоко для виготовлення сирів та бринзи, а також незамінну сировину – вовну, овчини та шкіри, продукти і вироби з яких профілактують хвороби цивілізації: рак, алергію, невралгію, лейкемію та ін.

Видатні біологічні особливості овець та неперевершена цінність продуктів харчування і незамінної сировини, що вони продукують, свідчить про їх унікальність як засобу виробництва, а також безсумнівність пріоритетності галузі вівчарства до того часу поки існує людство.

Відомо, що виняткова здатність овець одночасно перетворювати поживні речовини корму у різноманітні дієтичні продукти харчування і незамінну сировину обумовлена спадковістю.

Законодавець наукових основ породоутворення академік М. Ф. Іванов стверджував про необхідність створення м'ясо-вовнових овець, які в порівнянні з м'ясними та вовновими, мають майбутнє [1]. За даними М. Ф. Іванова використання у породотворчому процесі кращого світового генофонду надто проблемне використання через дуже низьку акліматизаційну здатність овець англійських м'ясних порід: лінкольн, гемпшир та шропшир, завезених в Асканію Нова у 1925-1927 роках.

У післявоєнний період (1948-1967 рр) академік Л. К. Гребень, найближчий учень і послідовник академіка М. Ф. Іванова, з метою вирішення проблеми щодо використання у породотворчому процесі кращого світового генофонду, організував завезення із Англії в колекційне стадо овець Інституту тваринництва «Асканія-Нова» 46 баранів-плідників та 120 вівцематок, у тому числі таких порід: лінкольн (7 баранів і 29 маток), гемпшир (5 баранів і 29 маток), шропшир (14 баранів і 24 матки), ромні-марш (9 баранів і 28 маток). Вперше завезено в Асканію Нова із Англії по 5 баранів і маток породи суффольк та 6 баранів і 5 маток породи оксфорддаун, а також породи лінкольн із Аргентини – 3 барана і 5 маток.

У результаті проведених досліджень підтверджено низьку акліматизаційну здатність тварин імпортованих порід [2]. За перші три роки їх використання найбільше відійшло поголів'я порід: лінкольн із Англії – 72,2%, із Аргентини – 37,5, гемпшир – 58,8, ромні-марш – 56,7, шропшир – 55,3, оксфорддаун – 25,0 та суффольк – 20,0%. Головна причина відходу імпортованих овець – легеневі захворювання (68,5%), шлункові, а також інфекційні (епідемії), травми та ін. До того ж, дуже низькі репродуктивні якості овець імпортованих порід свідчили про недоцільність чистопородного їх розведення. Так, запліднювальна здатність вівцематок породи лінкольн становила 60% при багатоплідності 100% і життєздатності ягнят до відлучення – 58%, від народження до річного віку – лише 33%, що обумовило необхідність створення інтенсивних типів овець з обачливим використанням баранів-плідників м'ясних імпортованих порід.

Вирішення занадто складної селекційної проблеми щодо можливості поєднання у одному організмі від'ємно корелюючих основних селекційних ознак, у першу чергу м'ясності і вовновості, потребувало багато часу, безперервного творчого пошуку та розробки новітніх методологічних рішень щодо використання кращого світового генофонду з дуже низькою акліматизаційною здатністю для створення видатних інтенсивних типів овець, шляхом багатоступе-

невої поглибленої синтетичної селекції у нечисленних популяціях з урахуванням результатів взаємодії «генотип x середовище».

Створення інтенсивних типів – асканійських кросбредів і асканійських чорноголових овець міцної конституції зі спадково обумовленою здатністю одночасно продукувати рекордну кількість м'яса, молока і вовни з високими якісними характеристиками є вершиною успішного породоутворення та обґрунтованою відповіддю при визначені ефективного напрямку вівчарства в Україні у сучасних ринкових умовах.

Мета досліджень: створення і удосконалення інтенсивних типів овець з видатною універсальною продуктивністю, а також використання їх в якості поліпшуючого генофонду для промислового схрещування і формування племінної бази вівчарства в Україні новітнього напрямку: м'ясо.-молочно-вовнового.

Матеріал та методика досліджень. Породотворчий процес здійснено у колекційному стаді овець Інституту тваринництва «Асканія-Нова», чисельністю 880 голів, у тому числі 710 вівцематок. Додатково у 1959 році в колекційне стадо овець було завезено 200 ярк цигайської породи, а також для проведення досліджень виділено отару вівцематок асканійської тонкорунної породи (600 голів) дослідного господарства «Асканія-Нова».

Багатоступенева методологія щодо створення, удосконалення та використання асканійських кросбредів і асканійських чорноголових овець, в якості поліпшуючого генофонду, включає наступні етапи.

I етап (1959-1964 рр) – виявлення ефективних породних поєднань при схрещуванні асканійських тонкорунних і цигайських вівцематок з імпортними м'ясними баранами порід: лінкольн, ромні-марш, суфгольк, оксфорддаун, гемпшир, шропшир, а також одержання перспективного селекційного матеріалу.

II етап (1965-1975 рр) – розроблення методів виведення інтенсивних типів овець – асканійських кросбредів і асканійських чорноголових та створення їх селекційних стад.

III етап (1976-1990 рр) – розроблення методів удосконалення і використання інтенсивних типів овець та норм їх годівлі. На їх генетичній основі створення племінної бази внутрішньопородного південно-українського типу радянської м'ясо-вовнової породи.

IV етап (1982-2000 рр) – використання асканійських кросбредів і асканійських чорноголових овець в якості поліпшуючого генофонду для створення внутрішньопородних типів асканійської м'ясо-вовнової породи овець з кросбредною вовною та її апробація.

V етап (2001-2018 рр) – збереження генофондового стада інтенсивних типів овець племзаводу «Асканія-Нова» за умов низького,

гранично низького і екстремального рівнів годівлі та використанні їх для формування племінної бази асканійської м'ясо-вовнової породи овець з кросбредною вовною.

Асканійські кросбреди і асканійські чорноголові вівці, на всіх етапах породоутворення, утримувалися в одних статево-вікових групах, отже умови їх годівлі і догляду були однакові.

Рівень годівлі овець інтенсивних типів визначено щорічно шляхом помісячного обліку заданих кормів із урахуванням їх якості, протягом чабанського року (від стриження овець у поточному році до їх стриження у наступному році).

Щорічне порівняння забезпеченості (у % до норми) овець усіх статево-вікових груп кормами з показниками продуктивності, дало змогу дослідити їх адаптивну і реабілітаційну здатність.

В якості критерію визначення адаптивної здатності тварин за умов низького, гранично низького та екстремального рівнів годівлі використано наступні показники:

- стан вгодованості тварин і їх господарська цінність, тобто спроможність зберігати свою життєздатність, відтворювальні якості та продуктивне довголіття;

- молочність вівцематок, життєздатність та розвиток одержаного від них приплоду;

- жива маса і довжина вовни, визначених при щорічному бонітуванні овець, а також настриг вовни і вихід чистого волокна;

- вираженість ступеня якісних характеристик кросбредної вовни за 5-бальною оцінкою рун;

- ступінь потоншення вовнових волокон протягом річного циклу вовноутворення і зниження міцності вовни.

Реабілітаційну здатність, тобто спроможність генотипів за сприятливих умов годівлі і утримання відновлювати стан вгодованості і реалізовувати генетичний потенціал основних селекційних ознак, визначено на тих же тваринах, що і адаптивну здатність як в племзаводі «Асканія-Нова», так і в господарствах різних регіонів України, де їх використовували в якості поліпшуючого генофонду.

Результати досліджень. Встановлено, що із досліджених у 1959-1964 рр 12 породних поєднань, одержаних від схрещування вівцематок цигайської і асканійської тонкорунної порід з імпортними м'ясними баранами, у породотворчому процесі при виведенні інтенсивних типів овець з комбінованою продуктивністю, доцільно використовувати в якості батьківських порід: англійських і аргентинських лінкольнів, а також вперше завезених із Англії в Асканію-Нова – суффольків і оксфорддаунів [2].

Розроблено принципово нові методи виведення інтенсивних типів шляхом складного відтворювального схрещування із застосу-

ванням інбридингу, а також створено селекційні стада – асканійських кросбредів і асканійських чорноголових овець [3].

Розроблено методи удосконалення інтенсивних типів овець у закритих мікропопуляціях з високим генетичним різноманіттям, шляхом поглибленої синтетичної селекції із застосуванням інбридингу і використанням максимальної чисельності плідників (1:5), а також формуванням генеалогічних ліній і споріднених груп [3, 4].

Селекційний процес щодо виведення та удосконалення овець інтенсивних типів міцної конституції з рекордною комбінованою продуктивністю і високою племінною цінністю здійснено протягом 29 років (1965-1994 рр) за умов нестабільного рівня годівлі, а саме: частка років селекції із достатнім і помірним рівнем годівлі (90-100% до норми) становила 52% (15 років), задовільним (80-88% до норми) – 41% (12 років) і недостатнім (70-77% до норми) – 7,2% (2 роки).

У результаті постійної цілеспрямованої науково-дослідної і селекційно-племінної роботи щодо створення і удосконалення інтенсивних типів овець, за умов нестабільного рівня годівлі, при збільшенні чисельності поголів'я у мікропопуляціях у 2,4...2,9 рази, найвищі середні показники живої маси одержано внаслідок 19-річної поглибленої синтетичної селекції (табл. 1).

Так, у 1984 році середня жива маса асканійських кросбредних баранів-плідників збільшилася на 33,9 кг, або на 36,6% (126,6 кг проти 92,7 кг у 1965 році); вівцематок – на 21,5 кг, або на 38,7% (77,0 проти 55,5 кг); баранів-річняків – на 23,1 кг, або на 38,6% (83,0 проти 59,9 кг); ярок – на 17,3 кг, або на 38,4% (62,4 проти 45,1 кг у 1965 році).

Найвищу ефективність селекції в асканійських кросбредів усіх статевих вікових груп одержано за середніми показниками настригу вовни у чистому волокні. Так, у 1990 році середній настриг вовни у чистому волокні досяг у баранів-плідників 9,3 кг при підвищенні його на 5,15 кг, або у 2,2 рази (проти 4,15 кг у 1965 році); вівцематок – 5,6 кг і підвищенні його на 3,63 кг, або у 2,8 рази (проти 1,97 кг у 1965 році); баранів-річняків – 6,2 кг, що на 3,25 кг, або у 2,1 рази вище (проти 2,95 кг на початку селекції); у ярок – відповідно 5,5 кг, що на 3,27 кг, або у 2,5 рази вище (проти 2,23 кг на початку селекції).

Отже, термін селекції щодо одержання найвищих середніх показників настригу вовни у чистому волокні у тварин усіх статевих вікових груп становив 25 років.

Ефективність селекції асканійських кросбредів за показниками виходу чистого волокна також висока. Так, найвищий середній показник цієї селекційної ознаки досяг у баранів-плідників 71,8%, вівцематок – 67,5; баранів-річняків 65,1 і ярок 67,7% проти – відповідно 49,4; 50,5; 44,1 і 47,4% на початку селекції. Для формування високих

Таблиця 1. Результати багатоступеневої поглибленої синтетичної селекції за період виведення та удосконалення інтенсивних типів овець

Етапи селекції	Асканійські кросбреди				Асканійські чорноголові			
	барани-плідники	вівце-матки	барани-річняки	ярки	барани-плідники	вівце-матки	барани-річняки	ярки
Жива маса, кг								
На початку селекції, 1965 рік	92,7	55,5	59,9	45,1	101,0	58,9	67,8	45,9
Найвища середня досягнута у 1984, 1990, 1994 роках	126,6	77,0	83,0	62,4	137,3	80,9	91,5	67,8
Термін селекції, років	19	29	19	19	19	25	19	19
Довжина вовни, см								
На початку селекції, 1965 рік	12,1	10,4	13,7	12,3	9,7	8,3	9,6	9,4
Найвища середня досягнута у 1984, 1990, 1994 роках	18,7	15,7	21,9	21,5	18,0	14,7	21,3	20,8
Термін селекції, років	29	25	19	19	29	25	29	29
Настриг вовни у чистому волокні, кг								
На початку селекції, 1965 рік	4,15	1,97	2,95	2,23	2,74	1,63	2,35	1,63
Найвищий середній досягнутий у 1990, 1994 роках	9,3	5,6	6,2	5,5	8,3	5,0	5,84	5,15
Термін селекції, років	25	25	25	25	25	25	29	29
Вихід чистого волокна, %								
На початку селекції, 1965 рік	49,4	50,5	44,1	47,4	50,1	50,9	42,5	42,6
Найвищий середній досягнутий у 1984, 1994 рр	71,8	67,5	65,1	67,7	73,2	66,7	64,2	67,8
Термін селекції, років	29	19	29	29	29	19	29	29
Наявність овець у селекційному ядрі, голів								
1965 рік	31	221	21	75	22	192	21	78
1990 рік	44	503	168	159	31	503	232	263
1994 рік	40	350	95	128	46	468	189	213

середніх показників виходу чистого волокна у вівцематок на 17 абсолютних відсотків термін селекції становив 19 років, у баранів-плідників і молодняку – відповідно на 20,9...22,4 абсолютного відсотка і 29 років.

Успішне створення і удосконалення асканійського типу чорноголових овець з кросбредною вовною і унікальним поєднанням основних селекційних ознак обумовлено також багатоступеневою поглибленою синтетичною селекцією. Так, за 29-річний період селекції, найвищі середні показники живої маси у баранів-плідників стабілізувалися на рівні 137,3 кг при збільшенні їх величини за 19-річний термін селекції на 36,3 кг, або на 35,9%. Найвищу середню живу масу вівцематок – 80,9 кг, що на 22,0 кг, або на 37,4% більше вихідної (1965 р.), одержано в результаті 25-річної селекції; баранів-річняків з найвищою середньою живою масою – 91,5 кг, що на 23,7 кг, або на 35% більше вихідної (1965 році) і ярки – відповідно 67,8 кг, 21,9 кг і 47,7%, одержано в результаті 19-річної селекції.

Термін селекції щодо створення асканійських чорноголових овець з найвищими середніми показниками довжини вовни по групі баранів-плідників 18 см (проти 9,7 см у 1965 році), молодняку – 21,3 і 20,8 см (проти 9,6 і 9,4 см на початку селекції у 1965 р.) становив 29 років; вівцематок – відповідно 14,7 см, що на 6,4 см, або на 77,1% вище, ніж на початку селекції (8,3 см) – 25 років.

Для створення асканійських чорноголових овець з найвищими середніми показниками настригу вовни у чистому волокні по групі баранів-плідників 8,3 кг, вівцематок – 5,0, баранів-річняків – 5,84, ярок – 5,15 кг, що у 2-3 рази вищі, ніж на початку селекції (1965 р.), термін селекції по групі дорослих тварин становив 25 років, молодняку – 29 років. Для створення асканійських чорноголових овець з виходом чистого волокна в середньому по групі баранів-плідників 73,2%, вівцематок 66,7, баранів-річняків 64,2 і ярок 67,8% (проти вихідних показників 1965 року – відповідно 50,1, 50,9, 42,5 і 42,6%), термін селекції становив відповідно 29, 19 і 29 років.

За показниками ефективності селекції по основним селекційним ознакам між інтенсивними типами овець суттєвої різниці не виявлено.

Отже, на створення інноваційних інтенсивних типів овець з використанням кращого світового генофонду, шляхом багатоступеневої поглибленої синтетичної селекції, за умов нестабільного рівня годівлі, затрачено 29 років.

Високу ефективність використання асканійських м'ясо-вовнових баранів-плідників на вівцематках асканійської тонкорунної і цигайської порід встановлено ще в період їх створення (1971-1975 рр). Саме цей методичний прийом породоутворення значно прискорив широке використання асканійських інтенсивних типів овець в якості поліпшуючого генофонду з метою підвищення м'ясної та вовнової продуктивності.

Асканійських кросбредів і асканійських чорноголових овець, починаючи з 1976 року, широко демонстрували на всеукраїнських та міжнародних виставках, де їх було високо оцінено. Від вчених-селекціонерів і виробничників щорічно одержували великий запит на придбання асканійських м'ясо-вовнових баранів-плідників з метою використання їх в якості поліпшуючого генофонду.

Внаслідок державного замовлення, в період 1976-1990 рр, ДП «ДГ ІТСР «Асканія-Нова» реалізувало понад 10 тисяч баранів-плідників інтенсивних типів господарствам 18 областей України, Російської Федерації, Молдови та Білорусії (рис.).

На півдні України у 1976-1990 рр, методом поглинального схрещування асканійських кросбредних баранів-плідників з тонко-

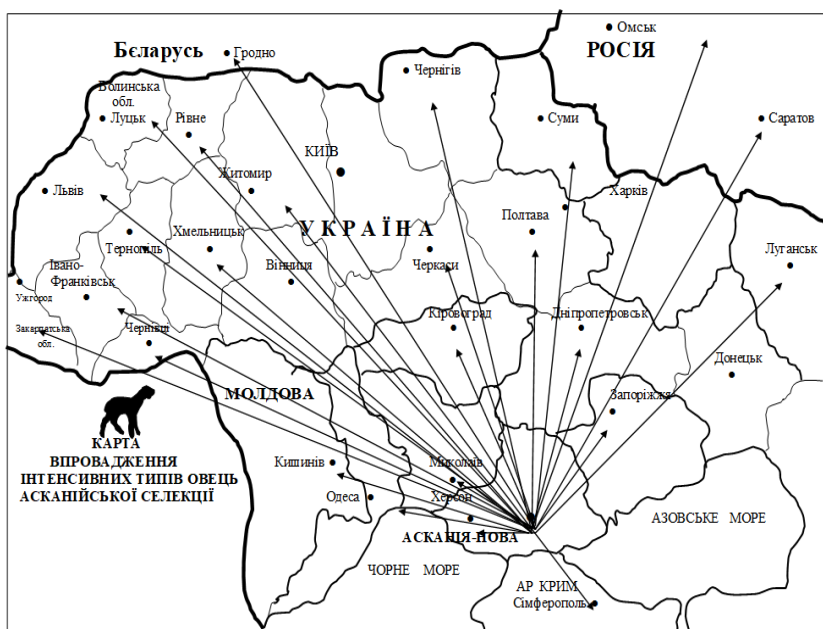

Рис. Карта впровадження інтенсивних типів овець асканійської селекції

рунними вівцematками, створено масив м'ясо-вовнових овець з кросбредною вовною (35,9 тис. голів), який послугував генетичним матеріалом для апробації у 1990 році південноукраїнського типу створюваної радянської м'ясо-вовнової породи овець..

Згідно з республіканською програмою якісного удосконалення сільськогосподарських тварин на 1987-1990 рр, асканійських кросбредних і асканійських чорноголових баранів-плідників племзаводу «Асканія-Нова» використовували для промислового схрещування з тонкорунними і напівтонкорунними вівцematками в господарствах 18 областей України на поголів'ї 184-203 тис. щорічно.

Численні виробничі випробування в різних регіонах України протягом 1976-2000 рр, навіть за умов нестабільного рівня годівлі овець, свідчили про високу ефективність використання асканійських м'ясо-вовнових баранів-плідників племзаводу «Асканія-Нова» для інтенсифікації галузі вівчарства [5].

У результаті широкого використання асканійських м'ясо-вовнових баранів-плідників племзаводу «Асканія-Нова» в різних регіонах України створено асканійську м'ясо-вовнову породу овець з кросбредною вовною з п'ятьма внутрішньопородними типами (асканійські кросбреди, асканійські чорноголові, одеський, буковинський і

дніпропетровський), яку апробовано в 2000 році і затверджено наказом Міністерства аграрної політики і УААН №315/37 від 8 травня 2007 року.

За заключенням державних експертних комісій при апробації асканійських кросбредів (1990 р.) і асканійських чорноголових (1995 рік), а також асканійської м'ясо-вовнової породи з кросбредною вовною (2000 р.), інтенсивні типи овець племзаводу «Асканія-Нова» за принципово новим поєднанням основних селекційних ознак не мають аналогів у практиці світового вівчарства, їх визнано державним поліпшуючим генотипом, як для створення інноваційного напрямку – м'ясо-молочно-вовнового вівчарства, так і промислового та перемінного схрещування з метою підвищення скороспілості, м'ясної, молочної та вовнової продуктивності, поліпшення якості м'яса, вовни, шкір та хутрових овчин.

Асканійські кросбреди і асканійські чорноголові генотипи, в основному, F₁₂...F₁₈ (покоління), міцної конституції з видатною акліматизаційною, адаптивною та реабілітаційною здатністю, а також стійкою передачею потомству притаманних їм спадкових властивостей. За сприятливих умов годівлі і догляду вони характеризуються:

- високими відтворювальними якостями при середній багатоплідності вівцематок 150% (макс. 183%), а також ранньою статевою зрілістю (перше ягніння у 13-14-місячному віці);

- добре вираженими м'ясними формами і крупною величиною: середня жива маса баранів-плідників 126...137 кг, максимальна 161...178 кг, вівцематок – відповідно 77...80 і 122...132 кг ;

- високою технологічністю: спокійним темпераментом, легко стрижуться, барани комолі (безрогі), у вівцематок добре виражений материнський інстинкт, а молока достатньо, щоб вигодувати двох...чотирьох ягнят;

- високою молочною продуктивністю за 120 днів лактації: в середньому 209-215 кг, максимальна – 435-594 кг з рівномірною лактаційною кривою, що забезпечує виробництво товарного молока для виготовлення бринзи [6];

- високою скороспілістю росту: середня жива маса ягнят у 100-денному віці 32-40 кг (макс. 62 кг) при середньодобовому прирості 280-340 г, у 9-10-місячному віці - 54-61 кг (макс. 87 кг) – високою м'ясною скороспілістю: середня маса тушок баранців у 4-місячному віці – 17-20 кг, у 9-місячному – 27-32 кг при забійному виході 48-54% та неперевершених смакових якостях і біологічній повноцінності м'яса;

- рекордними показниками виробництва м'яса у живій масі на вівцематку 160-192 кг при вирощуванні трійневих ягнят до 9-10-місячного віку при середніх показниках – 80-85 кг;

- високою вовноюю продуктивністю з відмінними технологічними властивостями еластичної, шовковистої з люстровим блиском кросбредної вовни при середньому настризі у чистому волокні в баранів-плідників 8,12-9,3 кг (макс. 11,1-12,8 кг), вівцематок - відповідно 5,0-5,6 кг (макс. 8,0-8,8 кг) при довжині вовни 14-19 см (макс. 22-25 см) і виході чистого волокна 69-72 % (макс. 79-83 %), а також відмінною характеристикою товарних властивостей хутрових овчин [3].

Сформовано у закритих мікропопуляціях інтенсивних типів овець племзаводу «Асканія-Нова» генеалогічну структуру: асканійських кросбредів – 5 ліній і 15 споріднених груп, асканійських чорноголових – 4 лінії і 15 споріднених груп, що забезпечує високе генетичне різноманіття і уникнення інбредної депресії.

Слід зазначити, що за останні 18 років періодичні несприятливі умови годівлі і утримання овець змінилися на екстремальні.

Встановлено, що за умов екстремального рівня годівлі (24,5% до норми) середні показники живої маси знизилися у асканійських кросбредних баранів-плідників у два рази (з 123,4 до 61,3 кг), у вівцематок, при забезпеченні кормами на 34,2% до норми, – у 1,5 рази (з 76,8 до 53,0 кг), у баранів-річняків – у два рази (з 74,9 до 36,5 кг), ярк – у 1,7 рази (з 61,1 до 35,4 кг). Настриг вовни у чистому волокні знизився в овець усіх статевих-вікових груп в 2,5-3,4 рази; довжина вовни – на 3,5-5,1 см, або на 20,7-27,2%, вихід чистого волокна – на 14,2-20,6 абсолютних відсотків.

В асканійських чорноголових овець за умов екстремального рівня годівлі (24,5% і 34,2% до норми для вівцематок) середні показники живої маси знизилися в баранів-плідників у 1,9 рази (з 136,8 до 70,4 кг), вівцематок – у 1,5 рази (з 79,9 до 54,2 кг), баранів-річняків – у 2,1 рази (з 82,8 до 39,4 кг), в ярк – у 1,7 рази (з 62,5 до 36,8 кг). Настриг вовни у чистому волокні знизився у баранів-плідників у 3,4 рази (з 8,3 до 2,46 кг), вівцематок – у 1,4 рази (з 4,82 до 3,41 кг), баранів-річняків і ярк – у 2,8 і 2,5 рази (2,02-2,06 кг проти 5,15-5,84 кг).

Багатоплідність вівцематок обох породних типів за умов екстремального рівня годівлі знизилася з 150 до 112%.

Визначено, що на кожний відсоток зниження поживності річного раціону до норми (%) адекватно змінюються показники живої маси на 0,9-1,3%, багатоплідності вівцематок – на 1,0-1,2%, настригу вовни – на 1,0-2,0%, довжини вовни – на 0,3-0,9%.

Встановлено, що інтенсивні типи овець новоствореної породи племзаводу ДП «ДГ ІТСР «Асканія-Нова» - ННСГЦВ», які формувалися протягом чотирьох поколінь під впливом постійно діючого стресора – екстремальних умов годівлі, проявляють високу життє-

здатність та стресостійкість, а за сприятливих умов годівалі – унікальну генетично обумовлену реабілітаційну здатність [7].

Нині асканійські кросбреди та асканійські чорноголові вівці користуються великим попитом в агроформуваннях Херсонської, Одеської, Миколаївської, Дніпропетровської, Сумської, Донецької, Полтавської, Вінницької, Житомирської, Рівненської і ін. областей.

Висновки. Отже, відтворення інноваційних адаптованих генотипів асканійських кросбредів і асканійських чорноголових у закритих мікропопуляціях генофондового стада племзаводу «Асканія-Нова» при високому генетичному різноманітті та широке їх використання в різних регіонах дозволяє не тільки відновити галузь вівчарства в Україні на новій якісній основі без валютних витрат на імпорт тварин м'ясних та молочних порід і типів, а й запобігти ввезенню збудників небезпечних генетичних захворювань [8], а також сформувати експортний потенціал видатних племінних ресурсів світового рівня й забезпечити виробництво дієтичної ягнятини, поживної бринзи, високоякісної кросбредної вовни та відмінних хутрових овчин.

Список використаної літератури

1. Иванов М.Ф. Создание новых пород в СССР. *Проблемы животноводства*. 1934. № 2. С. 37-48.
 2. Польская П. И. Скрещивание цыгайских и асканийских маток с баранами скороспелых мясных пород для увеличения производства ягнятины : автореф. дисс. ... канд. с.-г. наук. Киев, 1968. 31 с.
 3. Польская П. И. Методы выведения, совершенствования и использования асканийских мясо-шерстных овец: дисс. ... д-ра с.-х. наук : 06.02.01 – разведение и селекция с.-х. животных. Асканія-Нова, 1990. 383 с.
 4. Методологічні аспекти збереження генофонду сільськогосподарських тварин // Зубець М. В. [та ін.]. Київ : Аграрна наука, 2007. 119 с.
 5. Польская П. И. Использование селекционных достижений в овцеводстве для формирования конкурентоспособной отрасли в Украине. *Вівчарство*. Київ : Аграрна наука, 1988. Вип. 30. С. 32-39.
 6. Лесик О. Б. Оцінка продуктивності і відтворювальної здатності овець буковинського типу асканійської м'ясо-вовнової породи з кросбредною вовною: автореф. дис. ... канд. с.-г. наук. Херсон, 2007. 21 с.
 7. Польська П. І. Стресостійкість і реабілітаційна здатність овець інтенсивних типів асканійської м'ясо-вовнової породи з кросбредною вовною за умов різного рівня годівлі. *Вівчарство*. Нова Каховка : ПІЕЛ, 2014. Вип. 37. С. 77-84.
 8. Розповсюдження генетичної мутації BLAD у популяції молочної худоби. Рудик І. А. [та ін.]. *Вісник аграрної науки*. 2006. № 11. С. 53-55.
- УДК 636.32/.38.083.084.1